

O czym muszą pamiętać przedsiębiorcy korzystający z gotowych wzorców umów

- ▶ Zanim biznesmeni zawrą układ, mogą **wybrać sposób ustalenia jego postanowień** i skorzystać z gotowego wzoru lub wynegocjować treść
- ▶ W czasie jego trwania **wolno zmodyfikować zastosowany wzorzec** lub wprowadzić nowy, pod warunkiem że obaj kontrahenci wyrażą na to zgodę
- ▶ Gdy pisma stosowane przez strony się różnią, umowa dojdzie do skutku, ale **nie obejmie sprzecznych ze sobą postanowień**, bo one się zniosą

Małgorzata Piasecka-Sobkiewicz
malgorzata.piasecka@infor.pl

Umowa zawierana przez przedsiębiorców w związku z przeprowadzeniem transakcji powinna w sposób przystępny, zrozumiały i niekontrowersyjny określać ich wzajemne zobowiązania. Od właściwie sformułowanego kontraktu uzależnione są późniejszemu szanse np. na wygranie sprawy w sądzie, jeśli właściciele firm będą prowadzili spór co do należnych roszczeń. Postanowienia w nim zawarte wiązać obie strony, pod warunkiem że nie są sprzeczne z prawem, a przewidziane świadczenia są możliwe do spełnienia.

W ramach zasady swobody umów można więc zamieścić w umowie wynegocjowane wcześniej dodatkowe zastrzeżenia, a nawet nałożyć obowiązek sporządzenia umowy przedwstępnej itp.

Coraz częściej jednak strony odstępują od tej zasady i stosują gotowe wzorce, zwierające standardowe rozwiązania. Dzieje się tak przy trzech rodzajach umów: między kontrahentami, których sytuację prawną wyznacza jedynie ta konkretna umowa np. między sprzedawcą i kupującym, umów między konsumentem a przedsiębiorcą lub umów wyłącznie między przedsiębiorcami.

Jeden wzorzec

Najbardziej popularna w obrocie gospodarczym jest taka sytuacja, gdy obie strony przyjmują wzorzec ustalony i zaproponowany tylko przez jednego z nich. Najczęściej jest to umowa standardowa opracowana przez przedsiębiorcę, który wystąpił z ofertą jej zawarcia. Mogą to być w szczególności ogólne warunki umów, wzory, regulaminy, formularze, taryfy lub instrukcje. W dodatku powinny zostać skutecznie doręczone drugiej stronie, która na tym etapie nie jest jeszcze kontrahentem. Zamiast dokumentu z pełnym tekstem wzorca nie można przedstawić wyciągu z jego treści. Nie wystarczy też ustnie po-

informować o niej partnera biznesowego. Wzorzec nie może zostać sporządzony w obcym języku, być nieczytelny lub niekompletny. Jeśli ma postać elektroniczną, przedsiębiorca ma obowiązek udostępnić go drugiej stronie, jeszcze zanim umowa zostanie zawarta w taki sposób, aby mogła go przechowywać i odtwarzać w zwykłym toku czynności. Chodzi o to, aby przy zapoznawaniu się z treścią nie musiał posługiwać się specjalistycznymi metodami i urządzeniami

Wzorca nie trzeba dostarczać, jeśli przy zawieraniu jakiejś umowy posługiwano się nim jest zwyczajowo przyjęte i druga strona może z łatwością poznać jego treść. Jednakże wskazana w przepi-

Przedsiębiorcy coraz częściej posługują się wypracowanymi już wzorami umów

sach łatwość jest kategorią oceną i w razie sporu między przedsiębiorcami o tym, czy wystąpiła, zadecyduje sąd. O zaliczeniu umowy do grupy powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego bierze się pod uwagę następujące okoliczności: czy występuje ona powszechnie, jaki jest kaliber finansowy i charakter sprawy, której dotyczy.

Nawet w razie spełnienia tych wymogów formalnych gotowy wzorzec wiąże strony tylko wówczas, gdy obie wyrażą zgodę na zawarte w nim postanowienia. Natomiast nie ma żadnego znaczenia fakt, czy dotyczy on tzw. umowy nazwanej, uregulowanej np. przepisami kodeksu cywilnego, czy tzw. nienazwanej, która uwzględnia tylko przepisy ogólne o umowach.

Zmiana wzorca

Zdarza się, że przedsiębiorcy, których łączy umo-

wa zawarta bezterminowo na czas nieoznaczony, chcą zmienić wzorzec, który przyjęli wcześniej, i renegotjują jego postanowienia. Ma to miejsce najczęściej wówczas, gdy łączy ich zobowiązanie o charakterze ciągłym, co oznacza, że już od pewnego czasu wykonują wzajemne świadczenia. Zastosowany w takim przypadku nowy albo zmieniony wzorzec wiąże drugiego przedsiębiorcę wówczas, gdy spełnia wymagane warunki, został doręczony mu w sposób właściwy, natomiast on nie wypowiedział umowy w najbliższym terminie. W tym przypadku przyjmuje się, że umowa ulega modyfikacji zgodnie z treścią nowego albo zmienionego wzorca. Jednakże przedsiębiorcy mogą uzgodnić inny termin wprowadzenia tej zmiany.

W razie wypowiedzenia wzorca przedsiębiorcy nie muszą rozliczać i zwracać sobie wzajemnie świadczeń, których dokonali, zanim nastąpiło wypowiedzenie.

Aby kontrahent został powiadomiony o nowej treści wzorca, musi go otrzymać. Nie wystarczy, że został wywieszony w lokalu kontrahenta, podany do wiadomości na zebraniu grupy właścicieli firm korzystających z tych samych świadczeń umownych albo został opublikowany w prasie lokalnej bądź o zasięgu ogólnopolskim. Przyjmuje się bowiem, że w takich przypadkach został skierowany do niezidentyfikowanych adresatów zamiast do konkretnego kontrahenta. Nie wystarczy też zawiadomić kontrahenta o zmianach i podać informacje o tym, gdzie może zapoznać się z ich treścią. Takie stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w orzeczeniu z 17 lutego 2005r w sprawie sygn. akt I CK 509/04.

Różne wzorce

Jeśli przedsiębiorcy posługują się wzorcami przy zawieraniu umowy i te się różnią, to umowa, która dochodzi do skutku, nie obejmuje sprzecznych ze sobą postano-

trzy pytania

Powiadomienie kontrahenta o zmianie wzorca to za mało

PIOTR GOŁASZEWSKI
associate, Kancelaria Prawnicza
Domański Zakrzewski Palinka

Przedsiębiorcy często korzystają z wzorców umownych. Czy istnieją jakieś ograniczenia przy ich stosowaniu?

Wzorzec nie może być nieczytelny czy też sporządzony w sposób uniemożliwiający zapoznanie się z jego treścią. Powinien być jednoznaczny, zrozumiały, nie budzić wątpliwości. Na przykład do wieloznaczności może prowadzić używanie terminów nieostrych, które pozwalają na formułowanie kilku różniących się od siebie norm dotyczących zachowania stron umowy. Wzorzec zrozumiały to zarazem taki, który jest czytelny ze względu na sposób sporządzenia dokumentu, wielkość czcionki, język tekstu, oraz sposób jego udostępnienia w określonym miejscu i warunkach. Ocena jednoznaczności i zrozumiałości wzorca powinna być zrelatywizowana do poziomu przeciętnego adresata wzorca.

W praktyce zdarzają się również wątpliwości co do treści wzorców umownych. Przykładowo wciąż aktualna pozostaje wątpliwość, czy można zastrzegać kary umowne w postanowieniach wzorców umownych.

Kiedy wzorzec wiąże drugiego kontrahenta?

Konieczną przesłanką związania drugiej strony wzorcem umowy jest doręczenie go jej w taki sposób, aby przed zawarciem umowy miała realną możliwość zapoznania się z jego treścią. Wymóg ten dotyczy zarówno obrotu konsumenckiego, jak i profesjonalnego. Postanowienia wzorca doręzonego później nie będą mogły kształtować treści stosunku cywilnoprawnego. Ta przesłanka nie jest spełniona, jeśli

wień wzorców. Sprzeczne postanowienia znoszą się więc wzajemnie, a umowa dochodzi do skutku bez uregulowania tej kwestii, której one dotyczą. Chodzi o takie przypadki, gdy te sprzeczności nie da się usunąć w drodze wykładni. Przy jej dokonywaniu bada się, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, a samo oświadczenie tłumaczy się w taki sposób, jak wymagają tego zasady współżycia społecznego i ustalone zwyczaje ze względu na okoliczności, w których zostało złożone.

Jednak strona, która otrzymała ofertę i nie chce zawierać umowy na warunkach w niej zaproponowanych, powinna niezwłocznie zawiadomić o tym kontrahenta. W takim wypadku w ogóle nie dojdzie do zawarcia umowy, nawet takiej o treści nieobjętej postanowień

wzorców, które są ze sobą sprzeczne.

Może się zdarzyć, że treść umowy różni się od treści wzorca. Chodzi o sprzeczności, jakie pojawiają się w umowie składającej się z inkorporowanego wzorca oraz indywidualnie uzgodnionych postanowień.

Na przykład jakieś postanowienie jest niezgodne albo wzorzec został zmodyfikowany. Przedsiębiorcy są wówczas związani umową i zawartymi w niej postanowieniami uzgodnionymi indywidualnie np. podczas negocjacji. Nie ma przy tym znaczenia, dla kogo wzajemnie sprzeczne postanowienia są bardziej korzystne. Nie ocenia się przy tym również, z jakich powodów doszło do zawarcia umowy indywidualnie uzgodnionej. Na temat pierwszeństwa umowy wielokrotnie wypowiedział się też Sąd Najwyższy w swoim

adresat został jedynie poinformowany o istnieniu wzorca lub otrzymał tylko wyciąg z jego treści lub zaproszenie, aby zapoznać się z wzorcem w określonym miejscu. W razie odesłania we wzorcu do innych wzorców konieczne jest doręczenie także tych wszystkich wzorców, do których następuje odesłanie. Niedoręczenie jego w stosownym czasie przed zawarciem umowy powoduje, że wzorzec nie wiąże adresata.

Trzeba jednocześnie pamiętać o pierwszeństwie postanowień umowy uzgodnionych indywidualnie w toku pertraktacji prowadzących do jej zawarcia przed postanowieniami wzorca. Reguła ta ma istotne znaczenie w sytuacjach, w których indywidualnie uzgodnione postanowienia umowy odbiegają od treści wzorca, w tym zakresie bowiem wzorzec nie znajduje zastosowania.

Czy druga strona ma prawo zmodyfikować wzorzec?

Jedną ze stron stosunku prawnego, ale o charakterze ciągłym, może wydać wzorzec modyfikujący treść pierwotnej umowy lub pierwotnego wzorca, jednak pod warunkiem, że zawarto w nich tzw. klauzulę modyfikacyjną, zezwalającą na dokonanie zmian w tym trybie. Druga strona jest związana wzorcem modyfikującym tylko wówczas, gdy zachowano ogólne wymagania, o których wspomniałem wcześniej, w zakresie prawidłowości inkorporacji wzorca. Nie wystarczy więc poinformować kontrahenta o dokonanej zmianie wzorca, konieczne trzeba doręczyć mu przynajmniej te z postanowień wzorca, które się zmieniły. Do zmiany umowy dochodzi wówczas, gdy druga strona nie wypowiedziała umowy w najbliższym przewidzianym terminie wypowiedzenia.

Małgorzata Piasecka-Sobkiewicz

orzecznictwie. W praktyce występuje również sądowa kontrola umów, co oznacza, że sąd ocenia nie tylko jej postanowienia przyjęte z zastosowanego wzorca. Na przykład ma prawo dokonać oceny z dobrymi obyczajami według stanu z chwili zawarcia umowy, biorąc wówczas pod uwagę jej treść, okoliczności zawarcia. Branie pod uwagę chwili zawarcia umowy istotne jest dlatego, że np. między nią a datą wykonania może minąć dużo czasu. Uwzględnia przy tym również inne kontrakty, które pozostają w związku z ocenianą umową. Oprócz tego sąd bierze pod uwagę, czy kontrakt nie zawiera niedozwolonych postanowień umownych, a także czy nie dotyczy świadczenia niemożliwego.

Podstawa prawna

Art. 384–387 ustawa z 23 kwietnia 1964 r. kodeks cywilny (Dz.U. nr 16, poz. 93 ze zm.).